

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Numele proiectului: DreptCompAct - COMPetențe ACTuale pentru studenți la DREPT | Cod proiect: 312957

Programul Educație și Ocupare 2021-2027 | Cod apel: PEO/71/PEO_P7/OP4/ESO4.5/PEO_A49

LIMITELE LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE ÎN CADRUL RELAȚIILOR DE MUNCĂ Partea I

- I. ***Libertatea de exprimare*** – Elemente conceptuale
- II. Limitarea ***libertății de exprimare*** a angajatului
- III. ***Libertatea de exprimare*** și ***dreptul la demnitate*** în mediul online

I. ***Libertatea de exprimare*** – Elemente conceptuale

Ce este ***libertatea de exprimare***?

- ***Libertatea de exprimare*** este o componentă fundamentală a unei democrații. Ea oferă fiecărei persoane libertatea de a avea diverse opinii și de a le exprima, de a obține informații, precum și de a comunica informații și idei fără ingerințe din partea autorităților publice. Acest drept fundamental permite circulația

diferitelor perspective și opinii, precum și dezbateră și discuția liberă în cadrul societății.

În plus, ***libertatea de exprimare*** este un instrument cheie pentru mass-media și societate în general în responsabilizarea Statului, instituțiilor sale și politicienilor pentru acțiunile lor, în special în ceea ce privește chestiunile de corupție sau conflictele de interese în cadrul guvernului. Prin urmare, chiar dacă acest drept este extrem de important pentru toți oamenii, este de o importanță deosebită pentru jurnaliști și pentru oricine lucrează în mass-media, deoarece datoria lor este să fie „câinele de pază” al unei societăți democratice sănătoase. Aceasta înseamnă că trebuie să li se permită să scrie și să raporteze liber, sau să critice, Statul și instituțiile acestuia. În Moldova, libertatea de exprimare este garantată de [Constituție](#).

Ce forme și tipuri de exprimare sunt protejate?

Acest drept acoperă diferite forme de exprimare: vizuală (imagini, fotografii, imagini și video), audio (muzică, cuvinte exprimate etc.) și conduită (spectacol sau acțiune). Astfel, această libertate acoperă atât comunicarea verbală, cât și cea nonverbală. Sunt protejate exprimările de natură diferită: politice, artistice, comerciale sau altele. În Moldova, exercitarea dreptului la libertatea de exprimare este reglementată prin [lege](#).

Libertatea de exprimare protejează ideile sau opiniile care pot fi controversate, tulburătoare sau chiar șocante – deoarece pluralismul și toleranța sunt valori de bază ale unei societăți democratice.

Este important de subliniat că nu toate tipurile de discurs sunt acoperite. De exemplu, discursul instigator la ură sau incitarea la violență nu beneficiază de o astfel de protecție.

Care sunt limitările libertății de exprimare?

Libertatea de exprimare nu este absolută și, prin urmare, poate fi supusă unor restricții. [Convenția Europeană a Drepturilor Omului](#) prevede trei criterii, care trebuie îndeplinite pentru ca restrângerea să fie legală:

1. Restricția este prevăzută de lege: există o normă în dreptul național care permite o astfel de restricție.
2. Restricția este necesară într-o societate democratică pentru:
 - protejarea securității naționale, integrității teritoriale sau siguranței publice
 - apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor
 - protecția sănătății sau morale
 - protecția reputației sau a drepturilor altora
 - a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale
 - a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești
3. Restricția este proporțională (nu mai mult decât este necesar pentru atingerea scopului urmărit).

Aceste criterii au fost, de asemenea, general acceptate și aplicate de alte instituții internaționale pentru drepturile omului și urmate de multe organisme naționale de aprobare a deciziilor.

NOTĂ Trebuie să distingem dreptul de a avea o opinie de dreptul de a exprima o opinie. Primul nu permite nicio excepție sau restricție – nimănui nu i se poate interzice să aibă o opinie, chiar și una nepopulară. Ceea ce poate fi restrâns este exprimarea acestei opinii.

Cine protejează acest drept?

Statul este principalul garant al drepturilor omului. Obligațiile sale sunt duble: negative (obligații „de a nu face” ceva) și pozitive (obligații de „a face” ceva).

Obligația negativă este de a se abține de la amestecul arbitrar în libertatea de exprimare, creând astfel un mediu care să permită schimbul liber de idei și opinii. Obligația pozitivă este de a asigura protecția libertății de exprimare împotriva ingerinței autorităților publice sau a oricărei alte imixtiuni.

Aceasta include instituirea unor mecanisme eficiente de protecție a jurnaliștilor, a unui sistem funcțional de instanțele de judecată etc.

Recunoașterea internațională a acestui drept

Libertatea de exprimare a fost inclusă în [Declarația Universală a Drepturilor Omului](#) din 1948, primul catalog cuprinzător a drepturilor omului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite.

Articolul 19 prevede:

„Orice individ are dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, ceea ce implică dreptul de a nu fi tulburat pentru opiniile sale și acela de a căuta, de a primi și de a răspândi, fără considerații de frontieră, informații și idei prin orice mijloc de exprimare.”

Acest drept a fost de asemenea încorporat în convențiile internaționale și regionale privind drepturile omului.

Mass-media

Libertatea de exprimare este crucială în activitatea **mass-media**. Aceasta include toate formele de media scrisă și audiovizuală: presă, televiziune, radiodifuziune etc. Mass-media acționează ca un „câine de pază” pentru o societate democratică – ceea ce înseamnă că efectuează investigații și raportează asupra acțiunilor statului și instituțiilor sale, permițând ca acestea să fie responsabilizate de societate. Libertatea de exprimare face acest lucru posibil: jurnaliștii beneficiază de o protecție sporită pentru dreptul de acces la informații și se pot baza pe dreptul de a nu-și dezvălui sursele. Totuși, această libertate jurnalistică este însoțită și de obligații specifice.

Discursul de ură

Discursul de ură este orice tip de discurs care promovează, justifică sau incită la ură, violență sau discriminare pe motive precum rasa, etnia, naționalitatea, genul, orientarea sexuală sau alt statut. Discursul de ură nu este protejat de libertatea de exprimare – aceste tipuri de discurs „merg prea departe”. De exemplu, negarea Holocaustului sau sprijinirea publică a terorismului sunt tipuri de discurs care nu sunt protejate de libertatea de exprimare. Mai mult decât atât, legislația națională

prevede răspunderea penală pentru unele cazuri grave, cum ar fi: incitarea la terorism sau justificarea publică a terorismului, incitarea la acțiuni violente pe motive de prejudecată, propaganda războiului, genocidului sau crimelor împotriva umanității.

Libertatea de întrunire și de asociere

Libertatea de exprimare merge mână în mână cu **libertatea de întrunire și asociere**. Multe opinii, credințe și idei pot fi exprimate prin proteste, demonstrații și syndicate, alte forme de asociere, care sunt elemente centrale ale dreptului la adunare și asociere. De exemplu, dacă o persoană este reținută în timpul unei demonstrații pentru demonstrarea unui afiș cu o declarație controversată, ambele drepturi – libertatea de exprimare și libertatea de întrunire – ar fi relevante.

1. **Libertatea de exprimare** implică dreptul de a căuta, primi și transmite informații și idei. Este extrem de importantă pentru existența democrației. Progresul unei societăți nu ar fi posibil fără ca oamenii să aibă posibilitatea de a se exprima și de a critica. Există preconcepția că dacă ai libertatea de exprimare poți spune orice, oriunde și oricând. Ei, bine, nu este așa: „Libertatea ta se întinde până acolo unde întâlnește libertatea mea”, spunea acum 200 de ani filozoful John Stuart Mill.

2. La nivel mondial, **libertatea de exprimare** este consacrată în dispozițiile art. 19 din [*Declarația Universală a Drepturilor Omului*](#), adoptată de ONU în anul 1948. Ca această declarație să devină aplicabilă, statele au semnat un tratat pe care s-au angajat să-l respecte (printre ele s-a aflat și România). Așa a apărut [*Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice*](#), care tot la articolul 19 reglementează libertatea de exprimare.

La nivelul continentului nostru, există două organizații din care România face parte: *Consiliul Europei* – care privește drepturile omului și *Uniunea Europeană* – care privește cooperarea politică și economică. Un tratat important semnat de toate cele 47 de state membre ale Consiliului Europei se numește [*Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*](#) (pe scurt, *Convenția europeană privind drepturile omului*). Acest tratat a apărut în anul 1950 și este aplicat în România începând cu anul 1993. În articolul 10 se explică la primul paragraf în ce constă acest drept, iar la paragraful următor care sunt limitele acestuia. La nivelul Uniunii Europene, a apărut în anul 2000 [*Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene*](#), care se aplică începând cu anul 2010 în toate cele 27 de state membre. Libertatea de exprimare este cuprinsă la articolul 11.

În România există obligația de a respecta atât tratatele internaționale la care țara noastră este parte, cum sunt cele menționate mai sus, cât și legislația internă. În Constituția României, se prevede la art. 30 că *orice persoană este liberă să își exprime gândurile, opiniile, credințele și creațiile de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, iar acestea sunt inviolabile.*

În același timp, Constituția arată că *libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.* De asemenea, interzice: defăimarea țării și a națiunii; îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă; incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică; manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

De reținut că, în art. 31 se prevede că mijloacele de informare în masă, publice și private sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

3. Legea nu face distincție între mediul online și cel offline. Prin urmare, regulile de mai sus se aplică persoanelor indiferent că ele comunică față în față, prin intermediul televizorului, ziarelor tipărite, prin telefon sau cu ajutorul internetului. De asemenea, nu are importanță că se comunică verbal, în scris, prin gesturi, prin desene. Nu are importanță nici că se comunică doar între două persoane, la o adunare de mai multe persoane și nici măcar dacă este vorba de un protest mut.

4. Ținând seama de aspectele de mai sus, rezultă că pentru a nu avea probleme cu legea, trebuie să avem în vedere următoarele:

- **putem participa la viața publică** cu interes pentru colectivitatea din care facem parte; aceasta înseamnă că putem căuta informații despre instituții și autorități, ne putem informa din diverse surse pentru a o selecta pe cea mai credibilă, putem critica modul în care aleșii iau decizii ori modul în care funcționează instituțiile;
- **putem critica**, dar aspectele invocate trebuie să conțină **aspecte reale, nu inventate**; până și presa (care se bucură de cea mai mare doză de libertate de exprimare, permițându-i-se chiar o doză de exagerare) este obligată să informeze în mod corect opinia publică;
- **putem distribui informații pe internet** către cineva sau despre cineva, dar **evităm**: insultarea (batjocorirea, înjurarea); calomnierea (adică să spună minciuni despre anumite persoane, atrăgând disprețul celorlalți); amenințarea sau șantajul, căci autorul riscă să i se facă dosar penal; distribuirea de fotografii sau înregistrări din interiorul casei cuiva fără acceptul acelei persoane.

5. Încălcarea regulilor cu privire la libera exprimare atrage diverse forme de sancțiune. De exemplu:

- dacă o persoană face gălăgie noaptea pe stradă, va fi amendată de polițist pentru tulburarea liniștii publice;
- dacă un elev șoptește la ore răspunsul corect unui alt elev, el va fi sancționat disciplinar de către diriginte;
- dacă un judecător comentează în mod public dosarele pe care el le soluționează, atunci va fi sancționat disciplinar de către Consiliul Superior al Magistraturii;
- dacă un militar dezvăluie planurile secrete ale unei tabere militare, atunci va fi pedepsit cu închisoarea;
- dacă o persoană, într-un proces, este ascultată ca martor ocular sau din auzite și induce în eroare organul legii, atunci va fi pedepsită cu închisoarea pentru „mărturie mincinoasă”;
- dacă la o emisiune televizată se fac afirmații despre o persoană și acesteia nu i se cere punctul de vedere, Consiliul Național al Audiovizualului va aplica postului TV un avertisment, o amendă sau chiar i se va suspenda dreptul de a transmite o perioadă de timp;
- dacă o persoană publică o carte în care copiază ceea ce a scris altcineva înaintea lui și nu citează autorul, va fi pedepsit cu închisoarea pentru „plagiat” și va plăti o despăgubire bănească adevăratului autor;
- dacă cineva distribuie fotografii sau filmulețe înfățișând aspecte ale vieții sexuale implicând un minor, comite infracțiunea de „pornografie infantilă” și riscă închisoare;

- dacă se fac afirmații discriminatorii cu privire la anumite categorii de persoane (romi, homosexuali, maghiari etc.) atunci Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării va aplica o amendă;
- dacă un elev umilește sau jignește un alt elev sau un profesor, la cererea victimei va fi obligat de judecător să plătească o sumă de bani numită „daune morale”;
- dacă un profesor insultă sau amenință un elev, el va fi pedepsit de către judecător pentru săvârșirea infracțiunii de „purtare abuzivă”;
- dacă este amenințat un om al legii, infracțiunea este „ultraj”.

6. **În concluzie:** Suntem liberi în mod absolut să gândim orice. În momentul în care vorbim, scriem sau gesticulăm, trebuie să respectăm anumite reguli pentru a proteja interesele și drepturile celor din jur. Regulile nu restrâng libertatea noastră de exprimare, ci o descriu, astfel încât să se asigure tuturor celor din jur plenitudinea drepturilor lor.

II. Limitarea libertății de exprimare a angajatului

În analiza **libertății de exprimare** prin prisma derulării relațiilor de muncă, este necesară trecerea în revistă a principalelor prevederi în materie. Printre acestea se regăsesc:

1) **Convenția Europeană a Drepturilor Omului** dedică art. 10 libertății de exprimare : „1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. (...) 2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora (...)”.

2) **Constituția României** consacră la art. 30 dreptul la liberă exprimare, stabilind însă și restrângerile:

„(1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. (...)”

Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.”

Astfel, Convenția statuează că libertatea de exprimare nu poate depăși granițele impuse de situații precum prevenirea unor infracțiuni, protejarea securității naționale, protecția sănătății, a moralei sau a drepturilor altora.

În același timp, legiuitorul român a ales să detalieze un set de valori cărora nu li se poate aduce atingere în detrimentul exprimării libere a unor opinii. Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

3) În completarea textului constituțional, **Codul Civil** dedică o secțiune acestei problematici, dreptul la liberă exprimare fiind prevăzut la art. 70: „(1) Orice persoană are dreptul la libera exprimare. (2) Exercitarea acestui drept nu poate fi restrânsă decât în cazurile și limitele prevăzute la art. 75.”

Art. 75 Cod Civil prevede că exercitarea drepturilor și libertăților constituționale cu bună-credință nu constituie o încălcare a drepturilor prevăzute în secțiune.

În cadrul relațiilor de muncă, îndatorirea angajatorului este să vegheze ca angajații săi să respecte valorile fundamentale ocrotite, iar dacă descoperă încălcări ale acestora, să-și exercite prerogativa disciplinară împotriva celui care nesocotește respectivele valori.

Angajatorii nu pot fi feriți de critici asupra aspectelor din activitatea lor, însă este necesar să se realizeze o distincție între insulte și incitare la discriminare, pe de o parte, și critici, pe de altă parte. Atunci când o persoană are drept unic scop insultarea unei colectivități, pe criteriul apartenenței la sindicatul majoritar, apreciază apelanta că nu este contrar reglementărilor să sufere sancțiuni, cu condiția ca sancțiunea aplicată să fie proporțională cu fapta.

Cu privire la **libertatea de exprimare**, analizând legalitatea concedierii disciplinare a unui salariat care a publicat pe pagina personală de facebook în timpul liber anumite mesaje scrise și video cu limbaj injurios la adresa conducerii și a celorlalți salariați, prin [Decizia civilă nr. 500/16.03.2020](#), definitivă, Curtea de Apel Ploiești, Secția I Civilă, a statuat următoarele: „Curtea reține că, în datele de 13.06.2018, 28.07.2018, 19.08.2018, 01.11.2018, 04.11.2018, 08.12.2018, 10.01.2019 și 15.01.2019 intimatul

contestator a postat pe o rețea de socializare (Facebook), pe pagina personală, on-line (cu acces public) mesaje scrise sau cu conținut video în care utilizează un limbaj injurios la adresa conducerii apelantei sau a unor salariați ai societății, preponderent pe criterii de apartenență la unul dintre sindicatele din cadrul societății angajatoare. Apelanta intimată consideră că prin postările efectuate de intimatul contestator pe Facebook au fost lezate demnitatea și reputația profesională a conducătorului societății, precum și demnitatea salariaților vizați de mesajele postate, cu instigarea la indisciplină față de angajator, ceea ce afectează imaginea și interesele acestuia.

Prin apărările formulate intimatul contestator nu a contestat veridicitatea postărilor, ori conținutul, ci a susținut, în esență, că postările în cauză nu pot face obiectul cercetării disciplinare – fiind făcute în timpul liber, că nu s-a reținut în sarcina sa săvârșirea unei fapte în legătură cu munca desfășurată în unitate, iar sintagmele folosite în decizia de desfacere a contractului individual de muncă nu reprezintă o descriere a faptei; de asemenea, nu s-a precizat în mod concret în ce a constatat limbajul injurios (reținut în decizia de desfacere a contractului său de muncă), respectiv căror salariați le-a fost lezată demnitatea și cum a fost lezată reputația profesională și demnitatea conducerii societății.

(...) Curtea apreciază că în mod greșit instanța de fond a apreciat că aplicarea unei sancțiuni disciplinare pentru postările de pe Facebook ale reclamantului ar fi de natură să anihileze vocea critică și contrară în sine principiilor libertății de exprimare, aplicarea sancțiunii fiind de natură a crea ea însăși prejudicii de imagine societății.

În cauză, însă, contrar opiniei tribunalului, **nu s-a procedat la sancționarea cu orice preț, de către cei criticați, a unor critici formulate – ceea ce ar echivala o îngrădire a libertății de exprimare, ci s-au avut în vedere prevederile din Regulamentul intern și faptul că expresiile folosite pe Facebook de intimatul contestator, prin intensitatea și natura lor sunt evident de natură a leza demnitatea apelantului și a unora dintre angajații săi** (care nu sunt membri în cadrul aceluiași sindicat, ca și contestatorul) **și a păta imaginea publică a acestora, fără a avea la bază idei și informații care să le justifice.**

Potrivit art. 1349 alin.1 și 2 C.civ., orice persoană are obligația de a respecta regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune având îndatorirea de a nu aduce atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane, sub sancțiunea reparării integrale a prejudiciilor cauzate în cazul în care, cu discernământ, încalcă această îndatorire. De asemenea conform art. 1357 alin.1 C.civ., „cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare”.

Pe de altă parte, libertatea de exprimare este reglementată de art. 70 C.civ., potrivit căruia „orice persoană are dreptul la libera exprimare”, „exercitarea acestui drept nu poate fi restrânsă decât în cazurile și limitele prevăzute la art.75”.

Contrar susținerilor intimatului contestator, **libertatea de exprimare nu este însă absolută, iar dreptul la liberă opinie și exprimare, ca orice alt drept, trebuie exercitat în limitele sale firești, fără a prejudicia drepturile și interesele legitime ale altor persoane.**

Limitele dreptului la liberă exprimare sunt stabilite de prevederile art. 30 alin.1 și 6 din Constituția României, potrivit cărora sunt considerate a fi inviolabile libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, fără ca această libertate să prejudicieze, însă, demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și dreptul la propria imagine.

- Potrivit acestui articol sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.
- Tot în Constituția României, demnitatea este consacrată ca valoare prin art.1 alin.3, în care se specifică faptul că „România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate”.
- Și, potrivit dispozițiilor art.72 din Codul civil „orice persoană are dreptul la respectarea demnității sale”, „este interzisă orice atingere adusă onoarei și reputației unei persoane, fără consimțământul acesteia, ori fără respectarea limitelor prevăzute la art.75”.